החלום השלישי

איה לוריא

הכותרת "החלום השלישי", המקיפה אנסמבל של שבע תערוכות יחיד, שאובה מכותרת ציור של פסח סלבוסקי (1947–2019) המוצג בחלל הכניסה למוזיאון.[איור 1] במרכז ציורו כתב האמן באותיות מרובעות, "זה החלום השלישי שאני זוכר", כמנהגו לכלול בעבודותיו קטעי משפטים שקלט באקראי בסביבתו. המציאות חודרת בלי משים אל מישורי התודעה הפנימיים של האמן, וחוזרת ומגיחה מתוכם אל היצירה ואל חללי המוזיאון. תערוכות "החלום השלישי" מזמינות אפוא את הצופים לממד שבו מציאות היא חלום שהופך לסיוט – ומבעד לו, משקפת היצירה נכוחה את מציאות חיינו.

בתערוכות השונות נכרכים מאורעות וחפצי יומיום בזיכרונות ובטראומות מן העבר הביוגרפי של האמנים. רגעים של אפלה קיומית, דימויים היברידיים מסקרנים במוזרותם המפתה וחזיונות של אימה מוצגים לצד ניסיונות מכמירי לב למילוט ולריכוך המכה או הנפילה של היקיצה. במיצב של דינה שנהב מנוטרלות תכונות ההגנה והמסתור של המנהרה, החשופה במרכז החלל ועשויה ספוג רך – חומר שבנוסף ליכולתו לבודד ולאטום מעלה זיכרון אינטימי של מזרון המיטה – ומהדהדת את זכר הישרדותו של אבי האמנית במלחמת העולם השנייה; יצורים מסויטים מבקשים איחוי ביצירתו של האמן ניצול השואה אוזיאש הופשטטר; המיצב של דגנית בן אדמון מציף – ומבקש לרכך – מצב מאיים שבו נתונים חוץ ופנים, עבר והווה בסכנת קריסה בעקבות רעידת אדמה עתידית; אבי סבח מפגיש בציוריו שגרה יומיומית עם עוולות וסיוטים, מצב מנטלי שבין דריכות לעייפות, בין חלימה לערות, המזכיר לו שמירות בצבא; בתערוכתו של מיכאל ליאני מוצגת הבריחה לחופשה האולטימטיבית באילת, המוכרת לו מנעוריו, כרגעים של שפע מרהיב אך גם של סיוט נוגע ללב, שבו אסקפיזם הוא אופציית מילוט בלתי אפשרית; ועבודתה של פני הס יסעור מתבססת על תצפיות שערכו חוקרים במעבדה על אופני הניווט של עטלפים בחשיכה, ומציעה מתוך כך חוויה של מפה מנטלית המוטמעת בזיכרון הגוף והחושים, מפה לא היררכית המבוססת על ניסיון אישי ואמונות, שפחדים קובעים בה גבולות ויצרים משרטטים בה מחילות.

התערוכות מעלות באוב את תצריב האקווטינטה המפורסם של פרנסיסקו גויה (1746–1828), *תרדמת התבונה מולידה מפלצות* (1799),[איור 2] מתוך הסדרה "לוס קפריצ'וס", שבו מתואר האמן כשהוא ישן, רכון על שולחן עבודתו, ומסביבו ומעליו חגים יצורים ליליים מעוררי אימה, ינשופים ועטלפים. כך מוצגת היצירה האמנותית כמרחב טעון המיטלטל בין פנטזיה, סיוט וחרדה, מרחב שמעוגן במציאות אך חורג ממנה. הפרשנות לדימוי מתייחסת אליו לא אחת כביטוי לסיפור חייו רצוף הטרגדיות של האמן, אך מתרכזת בקריאתו כביקורת נוקבת – חברתית, תרבותית ופוליטית – על הכישלון של הנאורות וההיגיון אל מול הרעות החולות של התקופה. נדמה שהמרחב היצירתי הגרוטסקי ששרטט גויה, כמו גם הביקורת שביטא אי־אז, בספרד של שלהי המאה השמונה־עשרה, אקטואליים מתמיד.

1
פסח סלבוסקי, *זה החלום השלישי שאני זוכר*, 2017, שמן על בד, 9×78×100 ס"מ, באדיבות עיזבון האמן וגלריה גבעון, תל־אביב
بيساح سلافوسكي، *إنّه الحلم الثالث الذي أذكره*، 2017، ألوان زيتية على قماش، 9×78×100 سم، بلطف من ورثة الفنان وغاليري غفعون، تل-أبيب
Pesach Slabosky, *This Is the Third Dream I Remember*, 2017, oil on canvas, 100×78×9 cm, courtesy of the artist's estate and Givon Art Gallery, Tel Aviv

2
פרנסיסקו גויה, *תרדמת התבונה מולידה מפלצות*, 1799, אקווטינטה, מתוך הסדרה "לוס קאפריצ'וס", 21.2×15.1 ס"מ
فرنسيسكو غويا، *سبات العقل يولّد الوحوش*، 1799، نقش مائي، من سلسلة "لوس كابريتشوس"
Francisco Goya, *The Sleep of Reason Produces Monsters*, 1799, aquatint, from "Los Caprichos," 21.2×15.1 cm

الحلم الثالث

آيا لوريا

عنوان المعرض «الحلم الثالث» والذي يحوي مجموعة مكونة من سبعة معارض فردية، مستوحى من عنوان لوحة بيساح سلافوسكي المعروضة في رواق مدخل المتحف.[الرسم 1] في وسط اللوحة، كتب الفنان بأحرف مرّبعة «إّنه الحلم الثالث الذي أذكره»، كعادته في دمج أجزاء جمل سمعها صدفة في محيطه في أعماله الفنية. يتغلغل الواقع عن دون قصد إلى باطن الفنان، وينطلق منه عودة إلى اللوحة وإلى فضاءات المتحف. معارض "الحلم الثالث" تدعو المشاهدين إلى بعدٍ يكون فيه الواقع حلمًا يتحول إلى كابوس- وعبره، يعكس العمل الفني واقعنا الحياتي.

في المعارض المختلفة، تتشابك أحداث وأغراض يومية بذكريات وصدمات من الماضي الشخصي للفنانين. لحظات من الظلمة الوجودية، صور هجينة مثيرة للفضول بغرابتها المغرية، مشاهد من الخوف إلى جانب محاولات مؤثّرة لتلطيف وتخفيف ضربة الصحوة. في العمل الإنشائي الذي تقدّمه دينا شنهاف، يتم تحييد خصائص الحماية والإخفاء الكامنة في النفق المكشوف للعيان في وسط فضاء العرض، المصنوع من الاسفنج الناعم- مادة عازلة وقادرة على إثارة الذكرى الحميمة لفرش السرير، وتردد أصداء صمود والد الفنانة في الحرب العالمية الثانية، كائنات مرعبة تطلب الشفاء في العمل الفني الذي يقدّمه أوزياش هوفشتتر الناجي من المحرقة النازية، العمل الإنشائي لدغانيت بن إدمون يستعرض حالة خطرة، فيها جزء داخلي وآخر خارجي، ماض ومستقبل معرضان لخطر الانهيار بسبب هزة أرضية مستقبلية، ويدعو للتخفيف من وطأتها. يدمج آفي صبح في لوحاته

بين واقع يومي ومظالم، أهوال وكوابيس من فترات الحراسة العسكرية، في أوضاع تتأرجح ما بين التوتّر والتعب، بين الحلم واليقظة. يكشف معرض ميخائيل لياني الستار عن الهروب إلى الإجازة المثلى في إيلات، المألوفة له من أيام صباه، كلحظات من الحماس، ولكنه في الوقت نفسه كابوس يلامس القلب، حيث أن التهرب من الواقع بالاستغراق في الخيال واللهو هو إمكانية نجاة مستحيلة. يستند عمل بيني هاس يسعور على مشاهدات أجراها باحثون في مختبر حول طرق استرشاد الخفافيش في الظلام، وتقدم من خلال هذه التجربة خريطة ذهنية مترسخة في ذاكرة الجسد والحواس، خارطة غير هرمية قائمة على تجربة شخصية وعقائد تضع فيها المخاوف حدودًا، وتحفر فيها الغرائز أنفاقًا.

تستحضر المعارض مطبوعة النقش المائي الشهيرة لفرانسيسكو غويا (1828-1746)، سبات العقل يولّد الوحوش،الرسم 2 من سلسلة "لوس كابريتشوس" (1799)، حيث يظهر الفنان نائمًا، متكئًا على طاولة العمل، بينما تدور حوله كائنات مخيفة، بوم وخفافيش. هكذا، يعرض العمل الفني كحيّز مشحون، يتأرجح بين الخيال، الكوابيس والخوف، حيّز مترسخ في الواقع ولكنه يحيد عنه. تأويل اللوحة يشير من ناحية إلى كونها تعبيرًا عن قصة الفنان الشخصية المليئة بالمآسي، ولكنه يركّز على قرائتها كنقد لاذع- اجتماعي، ثقافي وسياسي- على المفاهيم المتنورة والمنطق الذين أخفقوا أمام شرور العصر. يبدو أنّ الحيّز الإبداعي الغروتسكي الذي خلقه غويا، كالنقد الذي عبّر عنه آنذاك، إسبانيا في نهاية القرن الثامن عشر، يسري على عصرنا هذا.

THE THIRD DREAM

Aya Lurie

The title *The Third Dream* – which encompasses an ensemble of seven solo exhibitions – is taken from the title of a painting by Pesach Slabosky (1947–2019), which is on display in the Museum's entrance lobby.[fig. 1] At the center of the painting, the artist had written in printed letters (in Hebrew), "This is the third dream I remember," in keeping with his custom of incorporating into his works snippets of sentences that he had randomly picked up in his surroundings. Reality imperceptibly invades the innermost planes of the artist's consciousness, then springs back into the work and into the museum's spaces. Thus, *The Third Dream* exhibitions invite viewers into a dimension where reality is a dream that becomes a nightmare – and through it, the artistic work reflects the reality of our lives.

In each of the various exhibitions, everyday events and objects are associated with the memories and traumas of the artist's biographical past. Moments of existential darkness, hybrid images intriguing in their seductive strangeness and visions of horror appear alongside poignant attempts to escape and cushion the blow, or the fall, of awakening. Dina Shenhav's *Tunnel*, which is visible to all in the middle of the space and is made of a soft material, is *a priori* devoid of protective functions, and its material properties evoke not only an ability to insulate and seal and an intimate memory of a bed mattress, but also recalls the survival of the artist's father in WWII; nightmarish creatures seek relief in the work of Holocaust survivor, artist Osias Hofstätter; Dganit Ben Admon's installation projects a fraught situation in which interior and exterior, and past and present, are in imminent danger of collapsing after a future earthquake – and seeks to mitigate it; Avi Sabah's paintings pit the mundane against injustices, horrors, and nightmares, in a state of mind that recalls the time when he did guard duty during military service – between vigilance and fatigue, between dreaming and waking; Michael Liani's exhibition presents an escape to the ultimate vacation in Eilat – so familiar to him from his youth – as moments of spectacular abundance, but also of a poignant nightmare, where escapism is an impossible escape option; and Penny Hes Yassour's work is based on observations by laboratory researchers of the navigation of bats in the dark, thereby offering an experience of a mental map embedded in the body's memory and senses, a non-hierarchical map based on personal experience and beliefs, in which fears set boundaries, and impulses draw nooks and crannies.

The exhibitions conjure up the famous aquatint by Francisco Goya (1746–1828), *El sueño de la razón produce monstruos* (The Sleep of Reason Produces Monsters) (1799),[fig. 2] from the series "Los Caprichos," in which the artist is depicted sleeping, slumped over his work-table, and surrounding him and above him are terrifying nocturnal creatures, owls and bats. Thus the work of art is presented as a fraught space, oscillating between fantasy, nightmare, and angst, anchored in reality yet diverging from it. Interpretations of the image often refer to it as an expression of the artist's tragedy-ridden biography, but focus on its reading as a sharp social, cultural, and political critique of the failure of Enlightenment and reason in the face of the evils of the period. The grotesque creative realm that Goya depicted, like the critique he expressed back then, in late eighteenth-century Spain, seems more relevant than ever.